

VILLAMOS ENERGIA IPAR MUNKAERŐPIACA MAGYARORSZÁGON

ÁGAZATI ELEMZÉS

2006

Tartalomjegyzék

Vezetői összefoglaló	3
1. Foglalkoztatás	4
2. Munkabérek	7
3. Kollektív szerződések	9
4. Munkaerő-utánpótlás	10
5. Regionális trendek	11

Vezetői összefoglaló

*Csökkenő
foglalkoztatás*

A villamosenergia-ipari foglalkoztatottak száma az utóbbi években csökkenő tendenciát mutat, 2001-2004 között 21 százalékkal esett vissza a foglalkoztatás. A folyamat mögött több tényező áll: egyrészt a hazai villamosenergia-iparban a munkaerő termelékenysége európai viszonylatban igen alacsony; másrészt a piacnyitás Európa-szerte a hatékonyság növelésére ösztönzi az ágazatban működő társaságokat.

*Alacsony, de
dinamikusan
növekvő bérszint*

Európai összehasonlításban a magyar villamosenergia-ipari dolgozók bére alacsony, a környező országokéhoz képest pedig közepesnek mondható. Az országon belül ellenben a villamosenergia-ipar a legmagasabb átlagkeresetű ágazatok közé tartozik. A bérek és keresetek az elmúlt években tartósan 10 százalék körüli ütemben emelkedtek. Az alacsony termelékenység miatt egységnyi villamosenergia-szolgáltatás munkaköltsége magas.

*Ágazati szintű
bérmegállapodás*

Az ágazat szakszervezeti lefedettsége magas, 60 százalék feletti; a munkavállalói érdekképviselőket vállalati szakszervezetek és ezek ágazati szövetsége látja el. Az ágazati jövedelmeket és munkakörülményeket a munkaadói érdekképviselővel évente kötött kollektív szerződések szabályozzák, melyek hatályát a munkaügyi tárca rendszeresen kiterjeszti a teljes villamosenergia-iparra.

A 2006. évi megállapodás minimum 4,5 százalékos átlagkereset-növekedést irányoz elő; az ágazati minimálbért 63.500 forintban állapítja meg.

*Munkaerő-
túlkínálat*

A tartós létszámcsökkenés következtében jelenleg viszonylag bőséges munkaerő-tartalék áll rendelkezésre mind szellemi, mind fizikai munkakörökben.

*A környező
országokban
hasonló tendenciák*

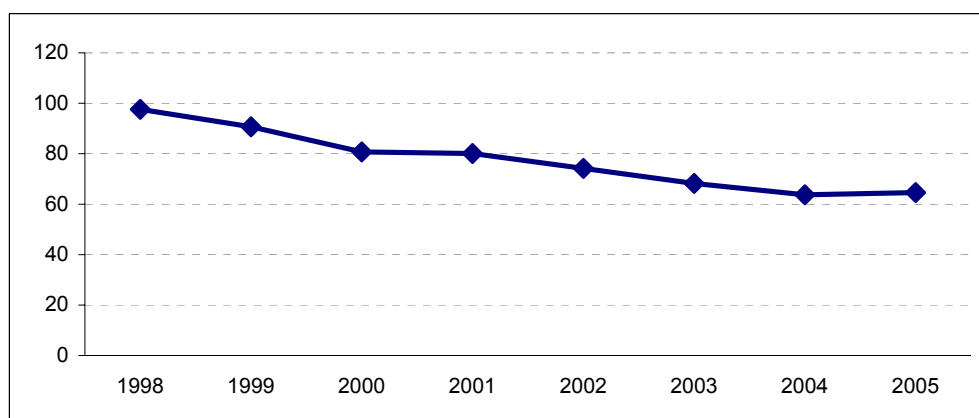
A Magyarországon megfigyelhető jelenségek – a létszám csökkenése, a bérek erőteljes növekedése – a környező országokban is jellemzőek az elmúlt években. A nyugat-európai szinthez való bérfelzárkózás folyamatban van; a vállalatok bérköltségeik növekedését a relatíve alacsony munkatermelékenység javításával igyekeznek ellensúlyozni.

1. Foglalkoztatás

Csökkenő létszám az energia-szektorban...

A KSH adatai alapján az energiaszektorban (bányászat és villamosenergia-szolgáltatás) foglalkoztatottak létszáma az elmúlt években viszonylag egyenletes ütemben csökkent, az 1998. évi közel 100 ezer főről 2005-ig 65 ezer fő alá. Az energiaszektor részesedése a foglalkoztatásból ugyanezen idő alatt 2,6 százalékról 1,7 százalékra csökkent. Ugyanakkor 2005-ben már a létszám stabilizálódása volt megfigyelhető.

1. diagram: Az energiaszektorban foglalkoztatottak száma (ezer fő)

Megjegyzés: bányászat (C) és a villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízszolgáltatásból (E) villamosenergia-ipar. Forrás: A munkaerő-felmérés idősorai. KSH, Budapest, 2006.

... és ezen belül a villamosenergia-iparban is

A folyamat egyik fontos oka a hazai bányászat jelentőségének csökkenése, a bányák bezárása volt. Másrészt a villamosenergia-iparban foglalkoztatottak száma is mérséklődött, 2001-2004 között 5685 fővel, 21 százalékkal.

1. táblázat: A villamosenergia-iparban foglalkoztatottak száma (fő)

	2001	2002	2003	2004
Villamosenergia-ipari létszám (fő)	27142	25475	23120	21457

Forrás: Villamosenergia-ipari Dolgozók Szakszervezeti Szövetsége

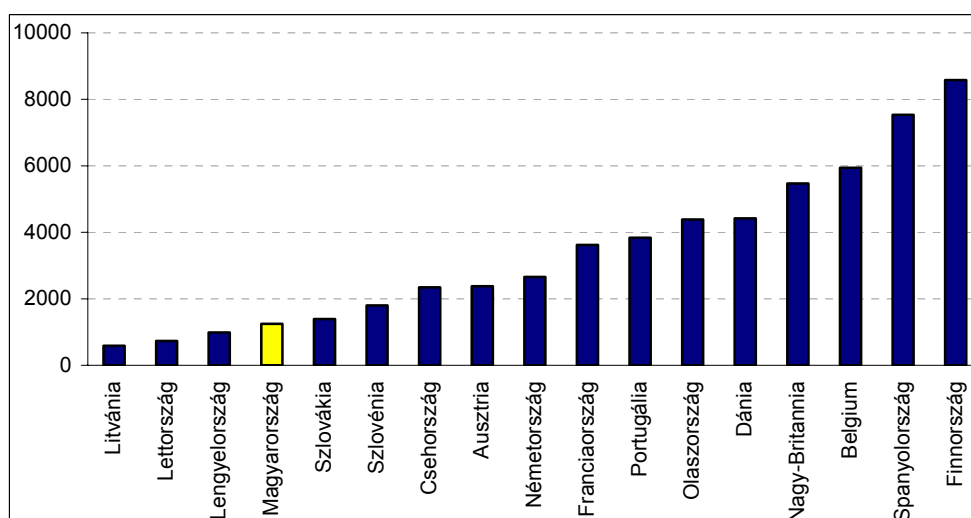
A fő mozgató az alacsony termelékenység javítása

A létszámcsökkenés fő kiváltó oka kétségtelenül a vállalatok hatékonyságjavítási szándéka volt. A hatékonyságot legegyszerűbben a munkatermelékenységgel mérhetjük, azaz a foglalkoztatottak számát az általuk nyújtott szolgáltatáshoz (pl. hozzáadott érték, termék mennyisége) viszonyítjuk. Mivel az energiaárak széles körben szabályozottak, ezért a piacitól elérő árak mellett a hozzáadott érték torz képet ad a termelékenységről. Így célszerűbb természetesen mértékegység használata: mi az alábbiakban a villamos energia végső fogyasztását alkalmazzuk.¹

¹ Szóba jöhet még a villamosenergia-termelés mint viszonyítási alap, de mivel az ágazat összességét vizsgáljuk (és nem csupán az erőművi szektort), továbbá eltérő az import részaránya az egyes országok áramfogyasztásában, ezért a végső villamosenergia-felhasználás mint „hasznos” kibocsátás értelmesebb mutatószám.

Nemzetközi összehasonlításban Magyarországon kiemelkedően alacsony a villamosenergia-ipari dolgozók munkatermelékenysége, vagyis adott mennyiségű áram szolgáltatása az európai átlagnál jóval több foglalkoztatott igénybevételével történik. Ez Magyarországon kívül a többi kelet-közép-európai országra is jellemző, ami arra utal, hogy nem csak technológiai okok, hanem a kevésbé hatékony munkaerő-felhasználás is jelentős szerepet játszik. A környező országokhoz képest a magyarországi villamosenergia-szektor munkatermelékenysége már közepes: meghaladja például a lengyel értéket, de alatta marad a szlovák és a cseh energiaszektor hatékonyságának.

2. diagram: Egy villamosenergia-ipari alkalmazottra eső áramfogyasztás (MWh/fő, 2003)

Forrás: Eurostat

*A piacnyitás
Európa-szerte
hasonló
folyamatokat okoz*

A létszámcsökkenés nem magyar sajátosság, hasonló tendenciák figyelhetők meg Európa-szerte. Például 1998 és 2003 között Olaszországban és Portugáliában 30, Belgiumban 29, Németországban 20 százalékkal csökkent a villamosenergia-iparban foglalkoztatottak száma (ittthon ugyanezen időszak során közel 37 százalékkal csökkent a létszám). E folyamat oka, hogy az energiapiacok liberalizációja, és az ezzel együtt járó privatizációs valamint felvásárlási hullám erőteljes kényszert jelent a szolgáltatás hatékonyságának növelésére, egyúttal az alkalmazotti létszám csökkentésére.

*Munkanélküliség
foglalkozásonként*

Foglalkozásonként eltérő mértékű munkanélküliség jellemző a villamosenergia-iparban. Néhány jellemző foglalkozás mindegyikében munkaerő-túlkínálat jellemző, még a fehérgalléros munkakörökben is.

2. táblázat: Üres álláshelyek és munkanélküliek foglalkozásonként (2005)

FEOR kód	Név	Bejelentett álláshelyek	Munkanélküliek és álláskereső
2118	Erősáramú villamosmérnök	66	167
3118	Erősáramú villamosipari technikus	24	242
3151	Energetikus	7	73
7445	Villamossági szerelő	957	2445
8221	Villamosüzemi és -állomási gépész és gépkezelő	21	77
8222	Hőerőművi gépkezelő	15	67
8223	Atomerőművi gépkezelő	0	1
8224	Vízturbinagépész	4	8
8229	Egyéb energetikai gépek és berendezések kezelői	42	170

Forrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat

2. Munkabérek

Magas és
dinamikusan
emelkedő bérek...

A villamosenergia-, gáz-, gőz-, és vízszolgáltatás ágazat 2004-ben a pénzügyi tevékenységet követően a második legmagasabb átlagkeresetet biztosító szektor volt. Ezen belül is kiemelkedett a villamosenergia-ipar, melynek kereseti szintje a nemzetgazdasági átlagot közel 75%-kal haladta meg. A villamosenergia-ipari keresetek az elmúlt években igen gyorsan, évi 10 százalék feletti ütemben emelkedtek, néhány százalékponttal meghaladva a nemzetgazdasági átlagot is.

3. táblázat: Átlagkereset a villamosenergia-iparban

	2002	2003	2004
Átlagkereset (Ft)	189177	211864	241258
Éves növekedés (%)	16,8	12,0	13,9

Forrás: Villamosenergia-ipari Dolgozók Szakszervezeti Szövetsége

...minden
szakmában

A gyors keresetnövekedés a különböző szakmákat egyaránt érintette. A mérnökök körében az erősáramú villamosmérnökök jövedelmi szintje közepesnek mondható. Az erősáramú villamosipari technikusok jövedelme más technikusokénál is magasabb. E technikusok és a gépkezelők az átlagosnál jobban fizetett fizikai munkák közé tartoznak.

4. táblázat: Villamosenergia-iparhoz kapcsolódó szakmák jövedelmei

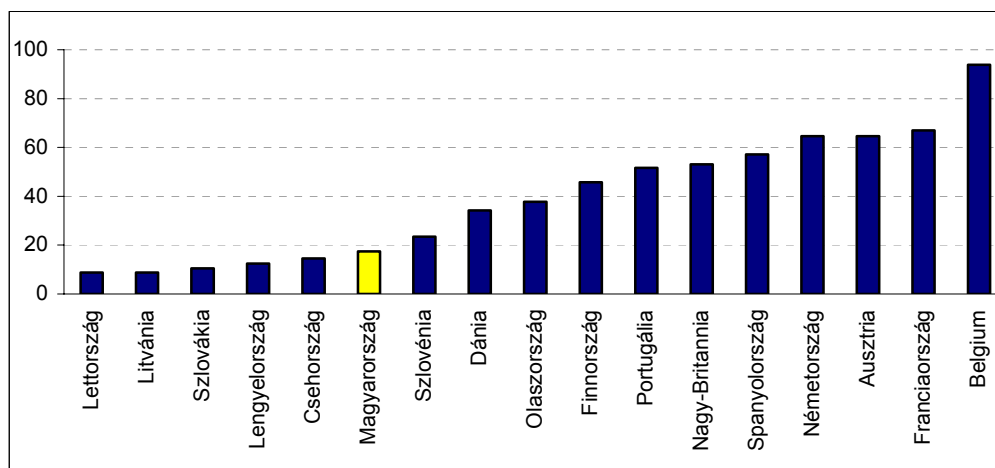
FEOR kód	Szakma	Alapbér		Kereset	
		Ft (2005)	Éves növekedés 2002-2005 (%)	Ft (2005)	Éves növekedés 2002-2005 (%)
2118	Erősáramú villamosmérnök	241973	8,5	297641	9,8
3118	Erősáramú villamosipari technikus	160370	10,9	215667	12,7
3151	Energetikus	174664	11,0	206778	11,2
7445	Villamossági szerelő	97997	8,9	134348	10,1
8221	Villamosüzemi és -állomási gépész és gépkezelő	127142	9,0	220832	9,1
8222	Hőerőművi gépkezelő	130601	8,8	244432	9,7
8223	Atomerőművi gépkezelő	169311	9,1	569267	26,4
8224	Vízturbinagépész, -gépkezelő	96586	0,7	111546	-9,2
8229	Egyéb energetikai gépek és berendezések kezelő	92119	5,6	136833	5,3

Megjegyzés: a növekedési ütem átlagos éves növekedés. Forrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat

A munkaköltségek viszonylag alacsonyak...

Nemzetközi összehasonlításban a magyar villamosenergia-ipari alkalmazottak átlagos bér- és járulékköltsége viszonylag alacsony: 2003-ban évi 17,4 ezer eurót tett ki, ami a régió többi országánál kissé magasabb (Szlovéniát kivéve), ugyanakkor a nyugat-európai munkaköltségek csupán felét-harmadát teszi ki.

3. diagram: Egy villamosenergia-ipari alkalmazottra eső munkaköltség (euró, 2003)

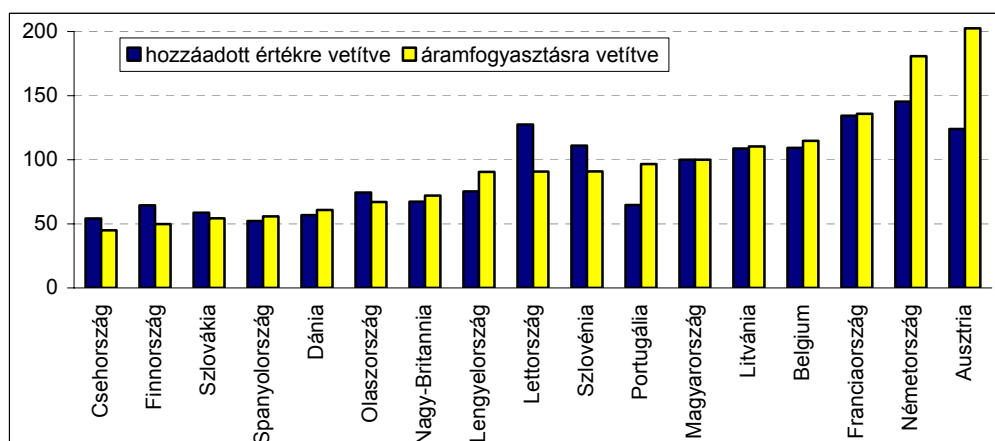
Megjegyzés: bérek és társadalombiztosítási járulékok összege. Forrás: Eurostat

... de termelékenységéhez képest a munkaerő relatíve drága

Pontosabb képet ad a munkaerő valódi költségéről, ha a termelékenységhez viszonyítva fejezzük ki. Ennek szokásos módja a unit labour cost számítása, melynek során egy alkalmazott foglalkoztatásának költségét az általa előállított hozzáadott értékhez, illetve az áramfogyasztáshoz viszonyítjuk. A könnyebb értelmezés kedvéért mindkét mutatószámot a magyarországi érték százalékában fejeztük ki.

Feltűnő, hogy a fajlagos munkaköltség Magyarországon mindkét mutató szerint magasnak számít az EU-tagok körében. Ennek oka a már említett alacsony munkatermelékenység, amely még az alacsony bérszint hatását is ellensúlyozza.

4. diagram: Egységnyi termelés munkaköltsége a villamosenergia-iparban (Magyarország=100, 2003)

Megjegyzés: villamos energia szektor összes bér- és járulékköltsége osztva a villamosenergia-ipar hozzáadott értékével illetve a hazai villamosenergia-fogyasztással. Forrás: Eurostat

3. Kollektív szerződések

<i>A kollektív szerződés szereplői</i>	A villamosenergia-ipar ágazati szakszervezetekkel való lefedettsége igen magas szintű, átlagosan az alkalmazottak több mint 60 százaléka szakszervezeti tag. A vállalati szintű szakszervezeteket a Villamosenergia-ipari Dolgozók Szakszervezeti Szövetsége (VDSZSZ) fogja össze. A kollektív szerződéseket a VDSZSZ valamint a Bánya és Energiaipari Szakszervezeti Szövetség köti a Villamosipari Társaságok Munkaadói Szövetségével.
<i>A szerződés hatálya</i>	Kollektív szerződést (pontosabban „középszintű bér- és szociális megállapodást”) jellemzően évente kötnek. A szerződést a felek jóváhagyását követően rendszeresen felterjesztik a munkaügyi tárcának, amely kötelező érvénnyel kiterjeszti a kollektív szerződést a teljes villamosenergia-iparra (TEÁOR 40.1 szerinti alágazat).
<i>A 2006. évi megállapodás tartalma</i>	<p>A 2006. február 23.-án kelt legfrissebb kollektív szerződés a 2006. évre minimálisan 4,5 százalékos átlagkereset-növekedést irányoz elő a megállapodás hatálya alá tartozó társaságoknál, ami a megállapodáskor várt legfeljebb 2 százalékos infláció mellett mintegy 2,5 százalékos reálkereset-növekedést eredményezne. Ha az infláció meghaladná a 2 százalékot, úgy 2006. november 15.-ig lehet ezt kezelni. A jóléti és szociális juttatások összegét legalább az inflációval egyező mértékben emelik. A minimálbér összege a teljes időben foglalkoztatottak számára havi 63.500 forint.</p> <p>Ezen túl ösztönzi a megállapodás az érintett feleket, hogy állapodjanak meg július 1.-ig 20 perc munkaközi szünet munkaidőbe történő beépítéséről, illetve más, ezt kiváltó megoldás keresésére. Továbbá szándéknyilatkozatot tettek a képzettség alapján differenciált minimálbér-rendszer kialakítására, és felhívták a figyelmet a szakmunkások munkakörülményeinek és javadalmazásának kiemelt figyelemmel való kezelésére.</p>
<i>Munkaügyi konfliktusok</i>	Munkaügyi konfliktusra érthető módon jellemzően bértárgyalások idején kerül sor. 2004-ben és 2005-ben a VDSZSZ a tárgyalások elhúzódását sérelmezte, és a Nyugat-Európához valamint a szomszédos országokhoz való bérfelzárkóztatást sürgette. Demonstrációra, munkabeszüntetésre végül nem került sor egyik esetben sem.

4. Munkaerő-utánpótlás

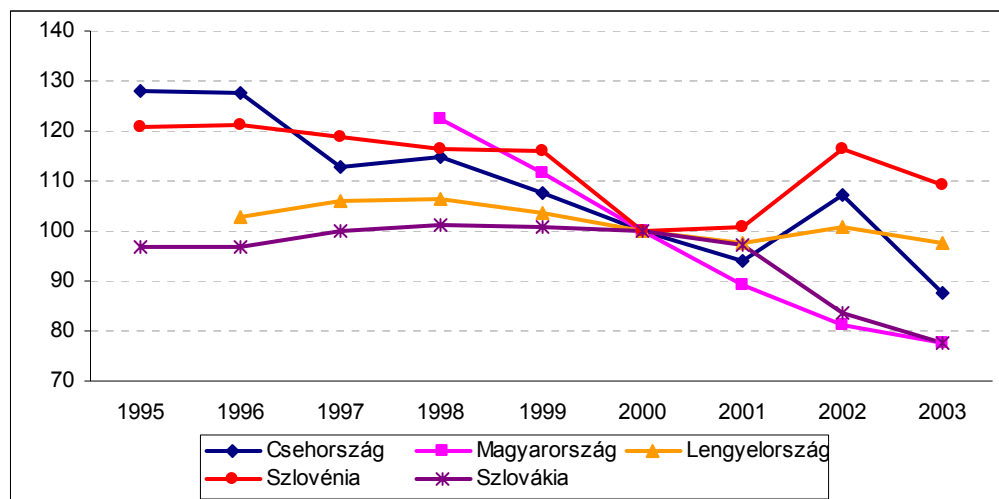
<i>Munkapiaci túlkínálat</i>	Az utóbbi években a villamosenergia-iparban végbemenő tartós létszámcsökkenés eredményeként a munkapiacon jelentős tartalék áll rendelkezésre munkanélküli és álláskereső szakemberekből.
<i>Mérnökök képzése</i>	A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen folyik energetikai mérnöki képzés; 2004-ben 20 fő szerzett oklevelet. Villamosmérnöki képzés más intézményekben is folyik egyetemi és főiskolai szinten egyaránt; ugyanebben az évben 261 fő szerzett egyetemi szintű, 127 fő főiskolai szintű villamosmérnöki oklevelet. Összesen 2877 mérnöki oklevelet szereztek ebben az évben, így az energetikai mérnökök aránya a mérnök végzettséget szerzők közt 7 ezrelék, a villamosmérnököké 14 százalék volt.
<i>Szakképzés</i>	A közép- és felsőfokú szakképzések részletes felsorolásától eltekintünk, az Állami Foglalkoztatási Szolgálat E-Pálya honlapján (http://www.epalya.hu) részletes információ szerezhető a szakképzésekről, a képesítések révén végezhető foglalkozásokról, és a megfelelő képzést nyújtó középiskolákról.

5. Regionális trendek

Csökkenő ágazati létszám

A villamosenergia-ipari foglalkoztatás csökkenése a visegrádi országok mindegyikében jellemző, hosszabb távon érvényesülő folyamat; az egyetlen kivétel a kis energiaszektorttal rendelkező Szlovénia. A létszámcsökkenés időzítése országonként eltér, és összefüggésben áll a piacnyitás és különösen a privatizáció menetével.

5. diagram: Villamosenergia-ipari létszám a régióban (2000=100)

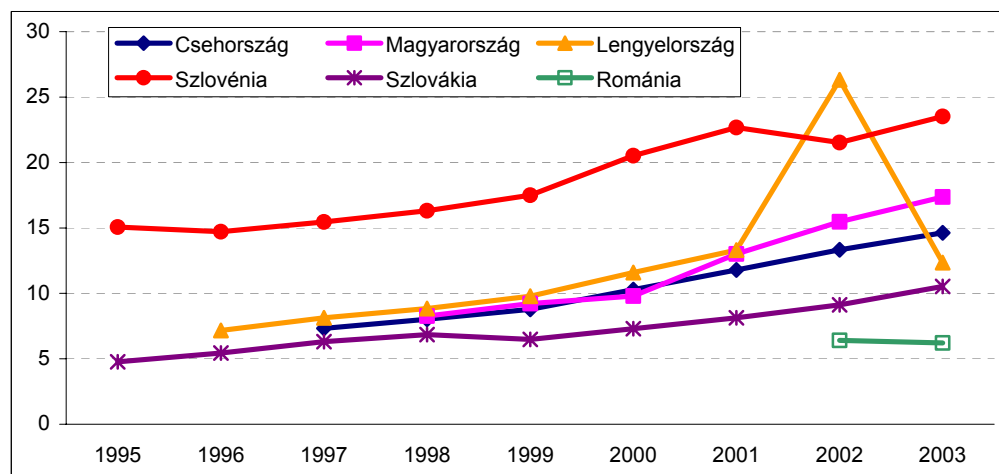

Forrás: Eurostat

Emelkedő bérköltségek

A magyar villamosenergia-ipari bérköltség átlagosan a cseh és lengyel bérköltségeknél kissé magasabb, és hasonló ütemben növekszik az elmúlt tíz évben. A szlovén bérszint kiugróan magas a többi országhoz képest; másrészt a romániai bérköltségek a magyarországinak alig több mint harmadát tették ki 2003-ban. A 2002. évi lengyel kiugrás egyszeri kifizetések átmeneti hatását tükrözi.

6. diagram: Egy alkalmazottra eső bérköltség a régióban (ezer euró/fő/év)

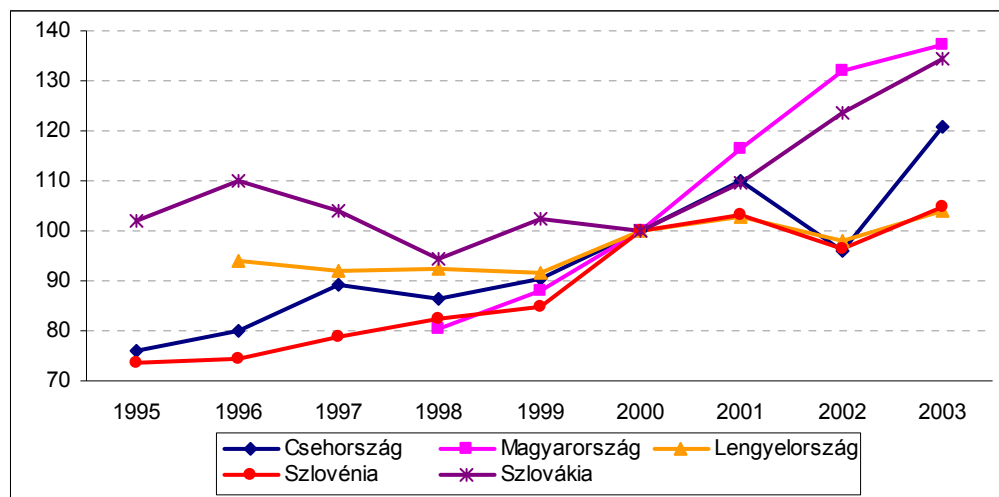

Forrás: Eurostat

Enyhén javuló
munka-
termelékenység

A munkaerő termelékenysége (az egy alkalmazottra eső hazai végső villamosenergia-fogyasztással mérve) fokozatosan javul a csökkenő foglalkoztatás mellett egyenletesen bővülő energiafogyasztás miatt. A nagyobb mértékű létszámcsökkentéssel jellemezhető országokban (így hazánkban is) gyorsabban nőtt a termelékenység.

7. diagram: A villamosenergia-ipari munkatermelékenység alakulása a régióban (2000=100)

Megjegyzés: hazai végső villamosenergia-fogyasztás / villamosenergia-iparban foglalkoztatottak száma. Forrás: Eurostat

Összességében azonban a bérek növekedése meghaladta a termelékenység bővülését, ennek következtében 2000-2003 között a régió országaiban 10-30 százalékkal emelkedett az egységnyi villamos energia végső fogyasztásra történő előállításának bér- és járulékköltsége.